

Nogle Bemærkninger om Familierne von der Lippe i Norge og Danmark.

Af H. W. Harbou.

Fra Hr. Stadskonduktør C. Fr. von der Lippe i Bergen har Red. modtaget følgende:

I mit Skrift: „Personalhistoriske Efterretninger om Familien von der Lippe“, Bergen 1883, har jeg Side 6 anført som den ældste v. d. Lippe i Danmark *Joachim von der Lippe* der omtales i et Dokument af 1587 og som førte følgende Vaaben: i rødt Felt en dobbelthalet Søvløve, paa Hjælmen 1 rød Strudsfjær mellem 2 hvide. Vaabenet findes afbildet i „Lexicon over adelige Familier i Danmark“, hvor Familien omtales som uddød.

Den af mig sammesteds opstillede Hypothese, at Grev Bernhard v. d. Lippe, som opførte „Löwenburg“ ved Bielefeld, muligens havde ført Løven i sit Vaaben og derfor givet Borgen dette Navn, har vist sig at være en Misforstaaelse, da „Löwenburg“ var givet Navnet til Ære for Bernhards Stridsherre, Henrik Løve, og da Bernhard selv er Stamfaderen til Fyrste- og Greveslægten saavel som til en hel Del andre v. d. Lippeslægter, hvoriblandt den norske, der alle som Hovedtegn føre Rosen i Vaabnet.

Den omhandlede *Joachims* rette Navn er derimod ikke v. d. Lippe, men *v. d. Lipe*, hvilken sidstnævnte Familie især forekommer i Meklenborg og Pommern samt i Mark Brandenburg, hvor den uddøde 1797 (Ordensraads Königs genealogiske Samlinger i det kgl. Bibliothek i Berlin.) Denne Familie, der er af vendisk Oprindelse, førte Løvevaabnet; den har sit Navn fra en af de i Nordtydskland jevnlig forekommende Gaarde Lipe eller Lipen og er ofte blevne forvexlet med Familierne v. d. Lippe. (Jfr. „Die Fam. v. d. Lipe insb. in Mecklenburg und Pommern“ af Justitsraad W. Hagemeister, Stralsund 1882.)

Idet ovenstaaende Berigtigelse efter Meddelerens Anmodning optages i Tidsskriftet, kunde jeg ønske til et enkelt Punkt deri at knytte nogle Bemærkninger. Naar der nemlig ovf. siges, at

Grev Bernhard von der Lippe er Stamfader ikke blot til Fyrste- og Greveslægten, men ogsaa „til en hel Del andre v. d. Lippe-Slægter, hvoriblandt den norske, der alle som Hovedtegn føre Rosen i Vaabnet,“ da har denne Sætning vistnok faaet en lovlig kategorisk Form. Det er hermed ingenlunde Hensigten at benægte, at Sætningen kan være rigtig, eller at bestride den ærede Meddelers Berettigelse til at anse den for sandsynlig, saameget mindre som, efter hvad Hr. v. d. L. har oplyst, „en Autoritet som afdøde Grev Julius von Oyenhausen ganske bestemt har udtalt sig for denne Anskuelse“. Men — ingen nok saa stor Autoritets Anskuelse kan træde i Stedet for Bevis, og det er kun det sidste, der i Spørgsmaal som det omhandlede kan hæve Tro til Viden. Det er derfor forsigtigst, som afdøde Gehejmelegationsraad Skrike gjorde, da han fremsatte sin Hypothese om Familien Aall's Oprindelse, at huske paa den gamle Regel: „A posse ad esse non valet consequentia“ (se Tidsskriftets 2. R. VI S. 185). Det er jo muligt, at Tiden vil give Hr. v. d. Lippe Ret, saaledes som den allerede i det mindste for en Del har gjort for Gehejmerraadens Vedkommende (jvf. 3. R. II, S. 48 ff.); men jeg skal dog gjøre opmærksom paa, at der maaske er en anden ligesaa plausibel Forklaring af Navne- og Vaabenligheden.

Paa den ifjor afholdte Generalforsamling „des Gesamtvereins der Deutschen Geschichts- und Alterthumsvereine“ udtalte en anden Autoritet, Professor Hildebrandt, Delegeret for Foreningen „Herold“ i Berlin, ifølge Foreningens Maanedsskrift „Der deutsche Herold“ Nr. 1 for 1894, bl. a. følgende:

„Man hat die Wahrnehmung gemacht, dass einzelne Familien des niederen Adels im nördlichen Deutschland, welche im Abhängigkeits-Verhältniss zu dynastischen Geschlechtern standen, Schild- oder Helmfiguren führen, die eine grössere oder geringere Aehnlichkeit mit den heraldischen Insignien der letzteren d. h. dieselben ganz oder theilweise zeigen.“

Efter at have anført en Række Exempler paa Vaabenlighed mellem dynastiske og ministeriale Slægter af samme Navn (Veltheim, Osterburg, Zerbst, Wettin o. a.) fortsætter Professor H.:

„Diese Wappengleichheit bezw. Aehnlichkeit hat in den meisten

Fällen zu unbewiesenen Behauptungen hinsichtlich einer Stammesgemeinschaft zwischen gleichnamigen Dynasten- und Burgmanns-Geschlechtern Veranlassung gegeben. Diese Behauptungen, abgesehen von der Mangelhaftigkeit der betreffenden genealogischen Deductionen, zerfallen in nichts, sobald es gelingt festzustellen, welchen Einfluss überhaupt das Ministerialitäts-Verhältniss auf die Gestaltung des Wappens eines Geschlechtes ausgeübt hat.“

„Es scheint sich ferner beweisen zu lassen, dass die Burgmannsfamilien und Ministerialen einer grösseren landesherrlichen Burg zur Kennzeichnung dieses Verhältnisses und gewissermassen als ein Erkennungs- und Abhängigkeitszeichen bezüglich ihrer Schloss-, Landes- und Lehnsherren deren Schildzeichen ganz oder theilweise führen durften oder vielleicht auch mussten, ja es sogar oft allein an Stelle ihres altväterlichen Schildzeichens setzten.“

Som Exempel herpaa anføres, at en hel Række af brandenborgske Adelsslægter (Knesebek, Schulenburg, Gröben, Barth o. fl.) føre en rød Ørnefod i et af Vaabnets Felter. Ansete Fagnmænd, f. Ex. afdøde Friherre von Ledebur have i denne Omstændighed set et Tegn paa fælles Afstamning for disse Slægter, for hvilken der imidlertid ikke har kunnet føres noget Bevis. Nyere Heraldikere forklare derfor Ørnefoden som et Stykke af Lensherrens Vaabenbillede, den brandenborgske Ørn, og ere tilbøjelige til nærmest at fæste Opmærksomheden paa Resten af Vaabnet, som det i genealogisk Henseende afgjørende, idet man i nogle Tilfælde mener at finde denne Del usammensat hos andre Linier af Slægten, der ikke have staaet i det omhandlede Ministerialforhold til Markgreverne.

Spørgsmaalet, der i flere Henseender ikke er uden Interesse og som er trukket frem i Forgrunden ved en gennem flere Aargange af „Der deutsche Herold“ (1892—93) ført Diskussion om Familien v. d. Gröbens Vaaben, er endnu ikke uddebatteret, og for at føre det ud i videre Kredse, var det, at „Herold“s Delegerede bragte det frem paa nævnte Generalforsamling.

Af det anførte — angaaende hvis yderligere Begrundelse jeg skal henvise til „Der Deutsche Herold“s udførlige Referat

af Professor Hildebrandts Foredrag — fremgaar formentlig tilstrækkelig tydelig, at Lighed ikke blot i Navn men ogsaa i Vaaben mellem forskellige Slægter kan existere uden, at man derfor tør paastaa, at de have fælles Stamme. Medens der derfor synes at foreligge Bevis for enkelte v. d. Lippe-Familiers illegitime Afstamning fra Dynasterne af samme Navn (jvf. „Personalhist. Efterretninger“ S. 7), og Muligheden herfor for de øvrige Familiers, deriblandt den norske, Vedkommende vel heller ikke er udelukket, maa man vistnok være varsom med at betragte det som mere end en Mulighed. Mig i det mindste forekommer det lige saa rimeligt at antage, at den Borger-slægt i Bremen, fra hvilken den norske har sit Udspring, oprindeligt har havt hjemme i Lippe og har antaget saavel Navnet som Rose-Vaabnet efter sin Hjemstavn, for saa vidt da ikke — hvad der heller ikke er uden Exempel — det sidste er en ligefrem Følge af det første (jvf. Tidsskriftets 1. R. III Side 172).

I Hr. von der Lippes ovenanførte „Personalhist. Efterretninger“, Side 4, omtales en friherrelig Slægt von der Lippe til Wintrup (skal være Wintrup) m. fl. Godser i det Paderbornske. Slægtens Vaaben — 2 sorte Turnerkraver i Sølv, paa Hjelman 2 hvide Ørnevinger forbundne ved Skjoldmærket — er afbildet Side 79. En Stamtavle over denne Slægt, gaaende tilbage til en Henrik von der Lippe 1160, findes i Major Carl Hohendorfs Slægtbog (Geneal.-herald. Selskabs Samlinger, Generalia in folio Nr. 56, jvf. Nr. 57—59) og viser, at nogle af de Personer, om hvis Optræden i Danmark og Norge der i nævnte Skrift findes spredte Optegnelser (Side 8, jvf. Side 92), høre til Slægten.

Stamfaderen til denne danske Linie af Slægten er *Bernhard Henrik von der Lippe*, f. 1675, Søn af Bernhard Henrik v. d. L. til Wintrup og dennes 2. Hustru Anna von Bessel. Han kom i Foraaret 1710 til Danmark med kongeligt Løfte om Ansættelse (Ref. Sager 1710 ⁸/₁₂), fik 12. Dec. s. A. Bestalling som Oberstløjtnant ved „Skytterne“ under Oberst Anders Trolle, men blev, vistnok fordi dette Korps aldrig kom til at træde ud i

Livet, allerede 2. Febr. 1711 forsat til Mogens Krags hvervede Infanteri-Regiment, Nr. 3 af de Regimenter, der havde staaet i kejserlig Tjeneste (jvf. 3. R. II, S. 182). Med dette deltog han i Resten af den store nordiske Krig, blev 11. Febr. 1718 karakt. Oberst og 11. Sept. 1724 Chef for Sydsjælandske National-Regiment med Fuglse og Sønder Herreders Kompagni paa Laaland, men døde allerede i April 1725.

Han var gift med *Dorothea Cathrine Gjedde*, Datter af Kancelliraad Knud Gjedde til Vadskjærgaard og, siden 1706, Enke efter Gjord Christopher Unger til Villerup (Skallerup Sogn i Vendsyssel). Hun drog efter v. d. L.s Død til et lille Gods, han havde efterladt sig i Westphalen, men var allerede 1727 vendt tilbage til Villerup med sine 2 umyndige Børn (Ref. Sager 1726 ²⁵/₁₁ og 1727 ¹²/₅); hun døde 1746 og er begravet i Skallerup. De havde mindst 3 Børn: 1) *Bernhard Knud Christopher*, født 19. Maj 1714 og døbt 27. s. M. i Tyregod (hvor Fru Dorothea Cathrines mødrene Gaard Hastrup ligger), se ndf. 2) *Helene Cathrine*, født 8. April 1717, † i Fredericia 1786, gift med Justitsraad *Henrik Vilhelm Dithmers*, der stod i Hertugen af Glücksborgs Tjeneste. 3) *Anna Sophie*, begravet 4. Jan. 1721 i Tyregod, 3 Maaneder gl.

B. K. C. von der Lippe blev 20. Aug. 1725 Landkadet, men afgik 2. Juni 1730 for at blive Page hos Markgreve Frederik Ernst af Brandenburg-Kulmbach, Chef for Jydske gevorbne Regiment, hvor v. d. L. 18. Marts 1735 blev Fændrik, 14. Nov. s. A. Sekondløjtnant, 20. Apr. 1739 Premierløjtnant, 27. Sept. 1743 karakt. og 8. Marts 1745 virkelig Kaptajn, 25. Okt. 1755 karakt. og 16. Maj 1759 virkelig (Premier-)Major. Fra 14. Febr. s. A. fungerede han derhos som Generaladjutant hos ovennævnte Markgreve Frederik Ernst, der var Øverstbefalende for den i Holsten mobiliserede Hær, indtil Markgrevens Afgang fra denne Stilling 13. Marts 1762. 1. Maj 1767 blev han Oberstløjtnant ved Bornholmske gevorbne Regiment, 29. Jan. 1774 karakt. Oberst, 6. Maj 1778 Chef for 2. Vesterlenske Regiment. Den Anbefaling fra ham, som hans Regimentskirurg, A. W. von Fangen, 1785 vedlagde ved en Ansøgning om at maatte vedblive

sin medicinske Praxis i Christianssand (se Spørgsmaal 9 i Tidsskriftets III. Bind S. 393, og jvf. m. F. Kiær, Norges Læger, 2. Udg., I. S. 290 og Reg.), maa være udstedt ved samme Tid, thi allerede 9. Dec. 1778 kom v. d. L. tilbage til Danmark som Chef for Bornholmske Regiment. Fra 9. Aug. 1780 til sin Død, varetog han tillige ad interim Posten som Kommandant i Fredericia under sin Svoger, Generalløjtnant Ingenhaeffs Sygdom og den paafølgende Vakance. Da han 13. Okt. 1783 døde samme Steds, var Boet fallit (Militære Skifter, 237 fl., 252). 12. Febr. 1746 havde han ægtet sit Søskendebarn *Karen Grubbe Krabbe*, født 18. Marts 1714, † 6. Jan. 1797, Datter af Etatsraad Ole Krabbe til Bjerre og Ide Sophie Gjedde. De havde havt 6 Børn (de 5 døbte i Rendsborg Garnisonskirke), hvoraf ved Faderens Død kun levede en ugift Datter. Børnene vare: 1) en dødfødt Datter 1747. 2) *Frederikke Georgine Christine*, døbt 23. Sept. 1748, begr. 19. Febr. 1750. 3) *Bernhardine Sophie Henriette*, født 8. Jan. 1750, † i Okt. 1772, Hofdame hos Hertuginde af Glücksborg. 4) *Dorothea Frederikke Margrethe*, født 5. Febr. 1752. 5) *Frederik Ernst* og 6) *Christine Sophie*, Tvillinger, fødte 20. Marts 1753, døbte 23. s. M. og opkaldte efter Markgreven og hans Gemalinde C. S. af Brunsvig-Bevern, døde i Rendsborg den ene 23. April 1753, den anden 13. Marts 1754.

Til Linien Vinsebek af samme Slægt hører *Philip Jacob von der Lippe*, født 15. April 1651, Søn af Frederik v. d. L. til Vinsebek og Elisabeth Sophie von Rehder. Han tjente først ved Ludvig XIV's Musketerer, dernæst i Köln og Paderborn, blev 8. Jan. 1684 dansk Oberstløjtnant ved Passows Infanteriregiment, men tog Afsked allerede 22. Okt. s. A. og døde som paderbornsk Brigader 8. Aug. 1697 i Lejren ved Wisloch. Gift med Anna Theodore von Oyenhausen, † 29. Nov. 1714, uden Børn. Hans Søster *Cathrine Elisabeth* var gift med nævnte *Hartvig von Passow*, Generalmajor og Kommandant i Glückstadt; han blev dødelig saaret ved Eutin 30. Dec. 1705, da han skulde tage Bispedømmet Lybek i Besiddelse for Prinds Carl af Danmark.

Paa Hohendorfs Stamtavle (der er bygget paa Meddelelser fra B. K. C. v. d. L., og i Anledning af hvilken H. med et Suk

noterer, at man i katolske Lande af Hensyn til Domkapitler, Ridderordner, Damestifter o. l. holder Slægtregistrene i god Orden, medens disse i protestantiske Lande ofte forsømmes) er derimod ikke anført *Philip von der Lippe*, 29. Maj 1625 Oberstløjtnant for et af de Regimenter, hvormed Christian IV deltog i Trediveaarskrigen, † i Stendal i Marts 1626. (Kapt. Axel Larsen); ej heller *Jørgen Ernst von der Lippe*, 1684—85 Sekondløjtnant ved Prins Georgs Infanteri-Regiment. — En *Lyder v. d. L.* var 1710 Menig ved Prinds Christians Regiment (Krigshosp.-Protokol).

Af *Greverne zur Lippe* have enkelte været i dansk Tjeneste, saaledes: *August* af Linien Brake, † 1701, Ridder af den tyske Orden, 1667—70 dansk Oberstløjtnant af Kavalleriet; *Theodor Adolf* af Linien Bisterfeld, f. 1660 † 1708, 1679—88 Kaptajn ved Oldenborgske Infanteri-Regiment; *August Wolfhard*, af Linien Detmold, f. 1688, 15. Nov. 1704 Kaptajn ved 2. Batl. af Prinds Georgs Regiment i Nederlandene, Afsked 12. April 1709, † 1730 som Guvernør i Münster og Ridder af den tyske Orden; *Ludvig*, (antagelig *Ferdinand Ludvig* af Linien Bisterfeld, f. 1709) 19. August 1740 karakt. Oberstløjtnant ved Oldenborgske Regiment, † i Rendsborg 1745, begravet 4. Febr. (Jvf. Hübners Genealog. Tabeller, II, 425 ff.)

Lidt om Familien Egedes Efterkommere i Grønland.

Ved Kolonibestyrer **J. C. Joensen**, Egedesminde.

Efterfølgende Meddelelser fremkomme nærmest som et delvist Supplement til Lengnicks Stamtavle „Familien Egede“. Ved nemlig i Vinteren 18⁹⁰/₉₁ i anden Anledning at gjenneegaa Ministerialbøgerne ved Kolonien Godthaab blev jeg opmærksom paa, at der i Sydgrønland endnu fandtes Efterkommere (paa Spindesiden) af Biskop Hans Egede, et Faktum, hvorom iøvrigt ikke en Gang selve de Paagjældende havde nogen Anelse. Oplysningerne kunde jo nok have været lidt fyldigere for de grønlandske Medlemmers Vedkommende, men dels havde jeg dengang ingen Anledning til at gaa i Detaillerne (og har siden ikke havt Lejlighed dertil), og dels er det ogsaa kun min Hensigt med efterfølgende Linier at henlede Genealogers Opmærksomhed paa Sagen. — Enkelte Tilføjelser ere hentede fra forskellige autentiske Kilder i Grønland.